

АВАНГАРДИЗМ

«Сучасний струмінь» у мистецтві розпочався від відмови від «відтворництва», «наслідування», «літературності» й руху ВІД сюжета

- **ЗНАЧЕННЯ МИСТЕЦЬКОГО ТВОРУ — У НЬОМУ САМОМУ** (без порівняння з реальністю)
- **ПОШУК НОВИХ ПРИЙОМІВ, МАТЕРІАЛІВ І ТЕХНОЛОГІЙ**
- **ІНДИВІДУАЛІЗМ У ВИБОРІ ПЛАСТИЧНИХ ЗАСОБІВ**

.

АВАНГАРДИЗМ

МОДЕРНІЗМ — АВАНГАРД:

- відмова від застарілих зразків
- прагнення постійного оновлення
- хронологічно і подійно переплетені
- спільне інтерпретаційне поле

**МОДЕРНІЗМ — СПОГЛЯДІЄ;
АВАНГАРД — РУЙНУЄ**

АВАНГАРД — «самоідентифікація модернізму»

(М. Герман)

АВАНГАРДИЗМ. Особистість митця в мистецтві ХХ ст.

Художники – ТВОРЦІ, «**МАГІЧНІ ВСЕСВІТИ**»

МИТЕЦЬ — шукач небаченого;
винахідник того, що не існувало

Програмні **МАНІФЕСТИ** художніх напрямів:
вербальне ствердження, пояснення,
теоретичне обґрунтування творчості.

«**КОДУВАННЯ**» (*побудова умовних візуальних систем*) — «**ДЕКОДУВАННЯ**» (*у процесі сприйняття*)

АВАНГАРД — «*самоідентифікація модернізму*»
(М. Герман)

МОДЕРНІЗМ початку ХХ ст.

1900 — виставка «Мистецтво Франції від 1789 по 1900» — ретроспектива від класицизму до Делакруа й імпресіоністів

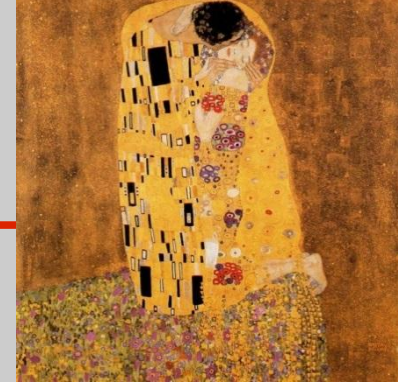
1901 — виставка 15 картин Пікассо у Воллара

1903 — I-й Осінній Салон поруч із весняними салонами Незалежних, які витісняли з офіційного мистецького процесу офіційний Салон.

1903 — ретроспектива Гогена (помер Гоген, Піссаро, Уїстлер)

1904 — ретроспектива Сезана в Осінньому Салоні; Сезан, Гоген, Ван Гог в Мюнхені

1905 — ретроспектива Ван Гога в Салон Незалежних та Амстердамі.

«Нове мистецтво входить в моду»

Михайло Герман

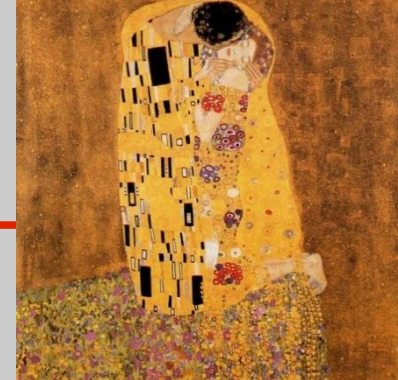
МОДЕРНІЗМ початку ХХ ст.

1905 — виставка **ФОВІСТІВ** (в Осінньому Салоні); **Пікассо** у Серюзьє

1906 — виставка **МІСТ** (Дрезден); ретроспектива *Гогена* в Осінньому Салоні

1907 — посмертна *Сезана* в Осінньому Салоні; виставка *О. Бьордслі* в Парижі; **Матіс, Пікасо, Бранкузі та ін у Стігліца в Нью-Йорці.**

1907 — **КУБІЗМ** — «Авіньонські дівки» Пікассо; «Поцілунок» Бранкузі

«Нове мистецтво входить в моду»

Михайло Герман

АВАНГАРДИЗМ. Фовізм

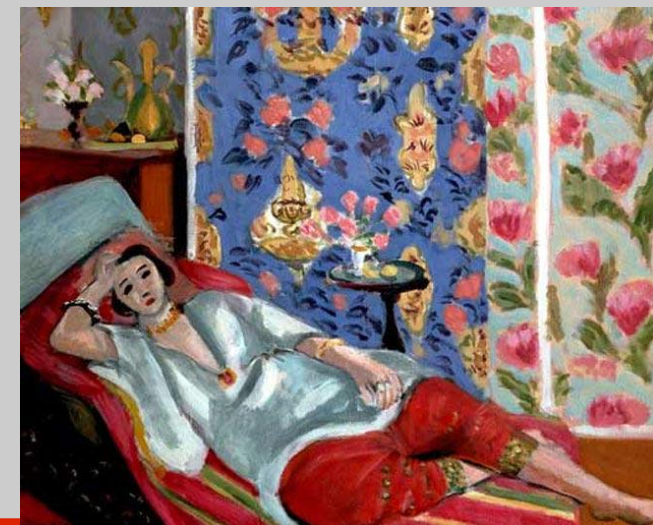
ФОВІЗМ — перший напрям
СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВ

Задokumentований початок фовізму —
Осінній салон в Парижі 1905 року —
виставка групи «**диких**» (1905—07 рр)

Перші результати «пафосу заперечення»
(*М. Герман*), що розпочався заради того,
щоб мистецтво виражало **НЕ БАЧИМЕ, А**
ВІДЧУТЕ.

ВИТОКИ ФОВІЗМУ:

- примітив (народне мистецтво),
- дитячий малюнок,
- мистецтво нецивілізованих народів
- символізм
- постімперсіонізм та ін.

У 1888 р. Гоген сказав Полю Серюз'є:
*«Якими ти бачиш ці дерева? Вони жовті. Отже, добав жовтого;
ця тінь є швидше синьою, застосуй чистий ультрамарин; це червоне листя? Малюй кіновар'ю»*

АВАНГАРДИЗМ. Фовізм

СУБ'ЄКТИВНИЙ ІНТЕНСИВНИЙ КОЛІР

КОЛІР — вихідна точка фовізму.

Через нього — плотність сприйняття світу

Ключовий вплив мали

- **Ван Гог** (як колорист; виставка 1901 року),
- **Поль Гоген** (посмертна виставка 1904 року).
- **Поль Сезанн** (фовісти розуміли його як БАТЬКА СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА)

Їхня діяльність у сфері **насичених кольорів** сильно вплинула на роботи А. Дерена (1905 р.)

ФОВІСТИ = «ДИКІ»

Анрі Матіс (1869—1954), Моріс Вламінк (1876—1958),
Андре Дерен (1880—1954) Рауль Дюфі (1877—1953),
Альбер Марке (1875—1947), Жорж Руо (1871—1958),
Кес Ван Донген, ін.

1905 рік поява терміну — за «дикий» колір. «*Донателло серед диких звірів!*».

Так зневажливо відгукнувся про роботи фовістів критик Луї Восель, зрівнявши їхні картини зі скульптурами доби італійського відродження, які виставлялися в залі поруч.

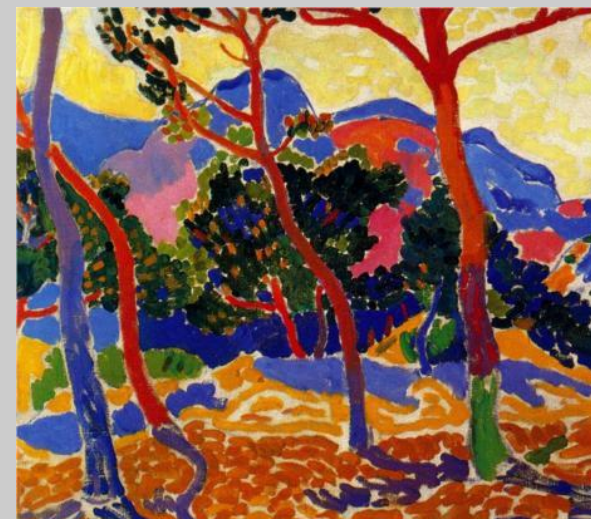
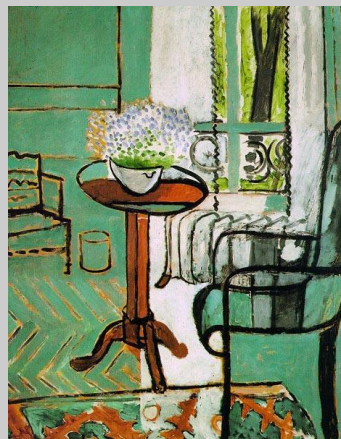
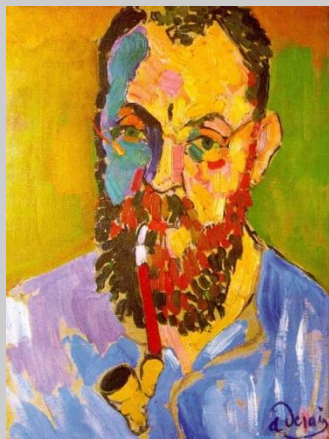
АВАНГАРДИЗМ. Фовізм

ПЕРЕКОДУВАННЯ ПЛАСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ЖИВОПИСУ

Формальні принципи фовістів автономні:

- деформація та спрощення предметних форм
- загальна форма важливіша за деталь
- руйнування традиційного розуміння композиції
- нова концепція живописного простору (майже поза-предметний),

*То була «сміливість наново отримати чистоту засобів.
Ми довірилися кольору; за його допомогою ми змогли виразити наші емоції без слів»
А. Матіс*

АВАНГАРДИЗМ. Фовізм

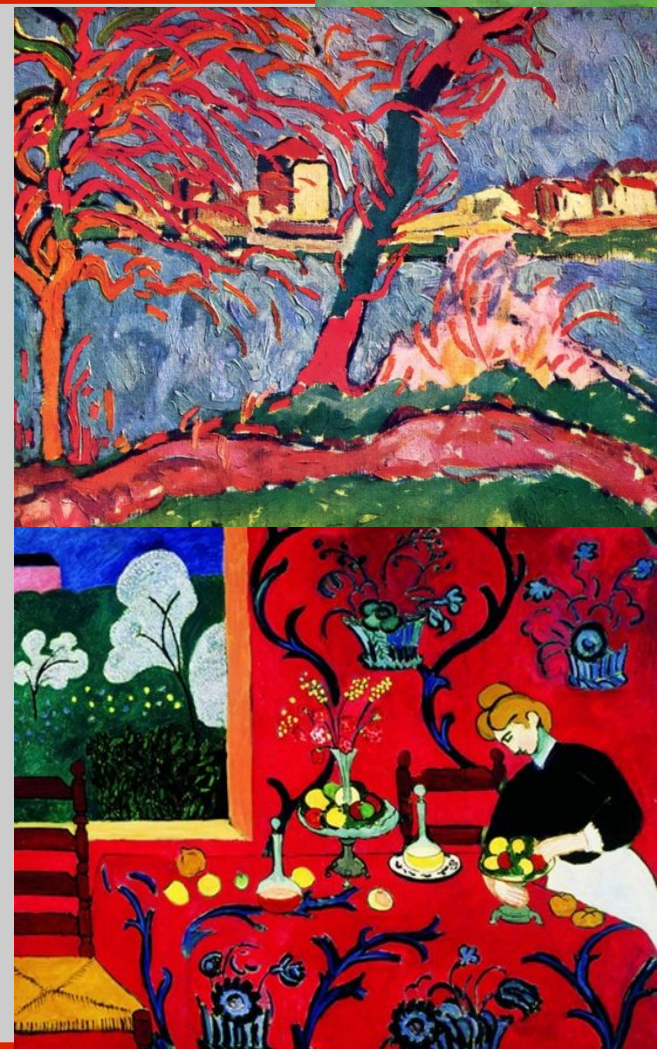
ПЕРЕКОДУВАННЯ ПЛАСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ЖИВОПИСУ

специфіка живописної техніки:

- активація «агресивного», чистого, «плаского» кольору (червоний, жовтий -- метафора щастя, тепла, пристрасті)
- роль динамічного, пастозного мазка,
- роль фактури (товстий шар фарби),
- роль контуру (як жесту)

Живопис стає ДІЄЮ!

Живописний акт, у якому «лінії і фарби не лише несуть фізичну енергію, але й демонструються як матеріальні феномени».

«У творі має бути закладена значимість, що примушує глядача сприйняти роботу саму по собі ще до того, як він узнає її сюжет»

A. Matisse

АВАНГАРДИЗМ. Експресіонізм

ЕКСПРЕСІОНІЗМ виник у Німеччині -- Ні академічне, Ні супер сучасне, Ні модерн!!

ПРИЧИНА появи: відчуття відчуженості людини від світу, розпад традиційних цінностей. Між художниками і народом — розрив. **ЕЛІТАРНІСТЬ**

Світоглядна основа німецького експресіонізму — *національне середньовічне мистецтво* як вираз духу нації. Тяжіння до містики, почуття песимізму.

СТРАЖДАЛЬНИЦЬКА СУТНІСТЬ СВІТУ.

Попередники експресіонізму:

- Ван Гог («Нічне кафе»)
- Ф. Ходлер (1853–1918),
- Е. Мунк (1863–1944),

Експрессионисты замкнулись в себе и стали искать, пользуясь определением Ницше, "религиозную чувственность искусства".

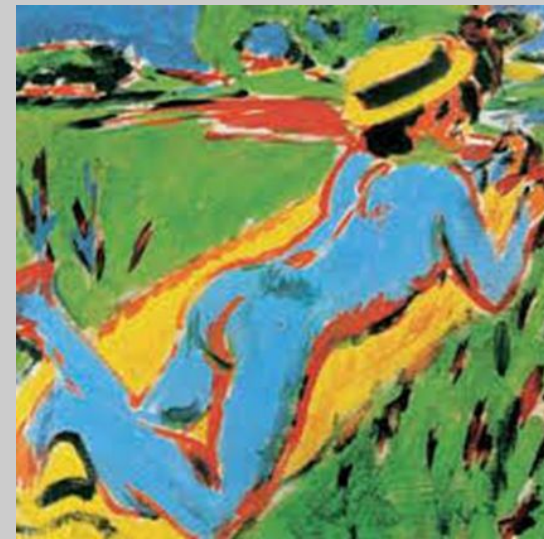
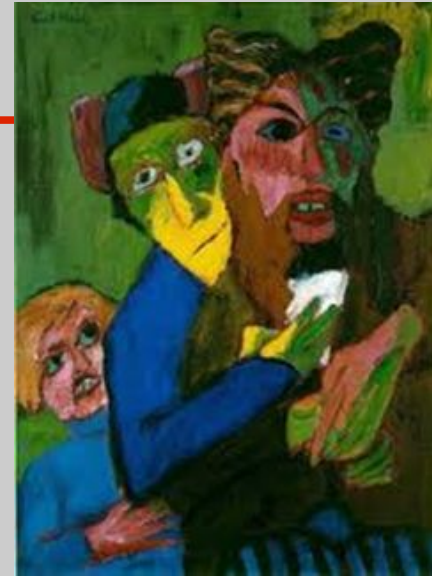
АВАНГАРДИЗМ. Експресіонізм

ПРОГРАММА—МАНІФЕСТ «МОСТ» 1906 р.

«Веруя в развитие нового поколения творцов искусства, равно как и тех, кто способен насладиться им, мы созываем всю молодёжь, и, сами относясь к молодёжи, за которой будущее, мы намерены открыть для себя свободу действовать и жить в противовес к уютно устроившимся старикам.»

Мы принимаем каждого, кто непосредственно и без подделки передает то, что побуждает его к творчеству»

**ЕКСПРЕСИОНІСТСЬКИЙ ІДЕАЛ:
КОНВУЛЬСИВНІ ЕЛЕМЕНТИ У
КОНВУЛЬСИВНІЙ КОМПОЗИЦІЇ**
(Експресіоністська ГАРМОНІЯ;
Категорія ПОТВОРНОГО)

Экспрессионисты замкнулись в себе и стали искать, пользуясь определением Ницше, "религиозную чувственность искусства".

АВАНГАРДИЗМ. Експресіонізм

ФОРМАЛЬНІ НОРМАТИВИ ЕКСПРЕСИОНІЗМУ

Предметність (бо є наратив) !!! АЛЕ
ДЕФОРМОВАНА.

Конвульсивність елементів:

- *Ліній і форм* (карикатурність)
- *Масштабів і пропорцій*
- *Світлотіні* (відмова від світлотіні — як у Ван Гога)
- *Кольору* (його деформація, гіперболізація, символічна умовність) — «**блакитний період**» Пікассо; **помаранчеві ню Модільяні**

Конвульсивність структури:

- *Графічні контрасти* (зіткнення вертикалі—горизонталі; прямі—криві; круглі—гострі тощо)
- *Колористичні контрасти* (співставлення додаткових кольорів)
- *Хаотичні побудові площини картини*

Експрессионисты замкнулись в себе и стали искать, пользуясь определением Ницше, "религиозную чувственность искусства".

АВАНГАРДИЗМ. Кубізм

КУБІЗМ вважається напрямом модерністського/авангардистського мистецтва.

Модерністське: в ньому вирішувалися завдання, що постали в процесі еволюції зображальних форм попереднього періоду.

Авангардистське: доволі радикально відкидає попередній розвиток; були в опозиції до усього попереднього естетичного досвіду. **АЛЕ!!! НЕ писали маніфестів.**

Писали **теоретичне обґрунтування**

1912 (Глез і Меценже «Про кубізм»);

1913 (Аполінер «Живопис кубістів»);

1920 (Канвейлер «Становлення кубізму»)

НЕ закликали руйнувати класичне / традиційне мистецтво.

НАЗВА випадкова. На Осінньому салоні 1908 р. картину П. Пікасо не було прийнято до експозиції. Фовіст **А. Матіс** охарактеризував її як таку, що «НАПИСАНА КУБІКАМИ», а критик **Луї Восель** назвав картини Ж. Брака «КУБІЧНИМИ ПРИЧУДАМИ».

АВАНГАРДИЗМ. Кубізм

Кубісти оголосили, що **МИСТЕЦТВО ІСНУЄ ЗАРАДИ САМОГО СЕБЕ**, а не для відтворення дійсності.

Шляхом розкладання всіх предметів і форм на прості геометричні фігури та їх перекомбінування (відповідно до задуму митця) кубісти сподівалися прийти до створення **інтелектуального й аналітичного живопису**, здатного розкривати

структуру речей;

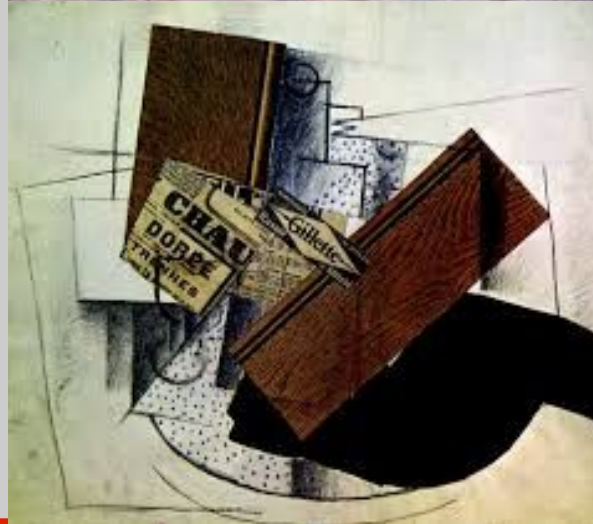
їхню внутрішню сутність;

виражати «константи буття»;

підніматися до «рівня вимог сучасності»;

Кубізм — НЕ «образотворчість», оскільки не слідує природі. В картинах кубістів — «пластичне відчуття», «пластичні якості», «пластична мова», «пластичний код».

Кубізм — «візуальність».

Кубізм мав бути мистецтвом, котре, за словами П. Пікассо, **в ідтворює світ не таким, яким його БАЧИТЬ митець, а таким, яким він його МИСЛИТЬ...**

АВАНГАРДИЗМ. Кубізм

Кубізм це **ДІЙСНІСТЬ**,
ПЕРЕТВОРЕНА ХУДОЖНИКОМ ЧЕРЕЗ ЙОГО
СУБ'ЄКТИВНЕ БАЧЕННЯ ЦІЄЇ ДІЙСНОСТІ.

*Криза живопису веде до виходу з фізичної,
матеріальної плоти в інший, вищий план.*

М. Бердяєв

Кубізм це криза бачення.

Кубізм це «реальність концепції» (Г.Аполінер)

Кубістичні твори отримали

- конструктивність;
- геометричну структуру;
- розкладення предметів на складові (лінії, площини);
- умовність *концептуального* простору;
- «низький горизонт».

*Кубізм створив художню мову нарочитої двосенсовості ... запропонував візуальний
еквівалент фундаментального аспекту ХХ століття.*

Розенблум, 1960

АВАНГАРДИЗМ. Футуризм

ФУТУРИЗМ – АВАНГАРДНИЙ напрям в мистецтві.

Страждання людини складають для нас такий самий інтерес, як й страждання електричної лампочки

- Тотальне заперечення традицій, загальноприйнятих норм
- Крайній формалізм
- Культ індивідуалізму
- Антигуманізм (три «М» футуризму: *машина, місто, маса*)
- **динамізм, рух, швидкість** (символ сили і агресії); **шум, гул, натовп**

Футуризм став офіційним мистецтвом фашизму, оскільки вже в маніфесті позиціонувався не як виключно естетичний стиль, а як *політичний та етичний рух*. АНАРХІЯ, **анти**—естетика

«Без агресії немає шедевру»
(Марінетті).

АВАНГАРДИЗМ. Футуризм

1908 — з'являється слово «футуризм» (Марінетті)

1909 – Ф. Маринетті опублікував «**МАНІФЕСТ ФУТУРИЗМУ**», де оголосив про **НИЩЕННЯ** панівних у ХІХ ст. мистецьких форм («*смерть мистецтва*»), руйнування музеїв і бібліотек) та панування **ІНДИВІДУАЛІЗМУ, УРБАНІЗМУ ТА ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ** («*народження нового*»).

за Марінетті

МИНУЛЕ = **СМЕРТЬ** (*естетичний канон, статика*)

ТЕПЕРІШНЄ = **ЖИТТЯ** (*естетична свобода, динамізм*)

1910 – Маніфест художників-футуристів

1910 – Технічний маніфест футуристичного живопису

1912 — виставка італійської групи футуристів в Парижі, Лондоні, Берліні, Брюсселі, Гаазі, Амстердамі, Мюнхені.

1913 – Технічний маніфест футурокультури

«Без агресії немає шедевру»
(Марінетті).

АВАНГАРДИЗМ. Футуризм

ВІДБИВАТИ В ПЛАСТИЧНИХ ФОРМАХ:

динамізм, рух, швидкість, шум, гам, гул, натовп, що у двовимірному відначально статичному живопису є практично неможливим;

«механічна людина»;

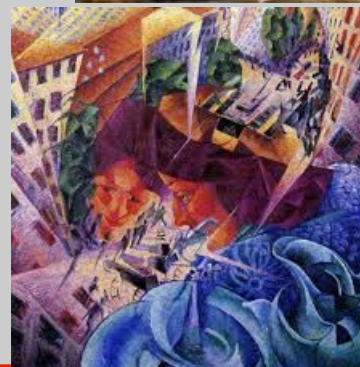
зобразити одночасно кілька послідовних і реально розділених у часі моментів одного й того самого процесу руху

БАГАТОГОЛОССЯ, ПОЛІФОНІЯ — КІНЕМАТОГРАФІЧНІСТЬ

2) звук (шум, гул, паровозні гудки, автосигнали) !!

3) енергетичні поля навколо предметів, а не самі предмети (сучасні на той момент відкриття фізики); **використовували формальні прийоми кубістів** (розкладали предмети на окремі елементи

та використовували їх для конструювання півпрозорих планів напіваабстрактних композицій)

«Без агресії немає шедевру»
(Марінетті).

АВАНГАРДИЗМ. Футуризм

ВАЖЛИВІ ДОСЯГНЕННЯ ФУТУРИЗМУ :

пошук пластичного відтворення стрімкого РУХУ як «темпу життя»; рух це не лише фізична дія, але й емоційне входження в цей рух (тобто «*бути в оточенні*», «*у вирі*»).

бажання **знищити всі сюжети** заради втілення вихрового життя, сили, сталі, швидкості, лихоманки. ПРИ ТОМУ часто **БЕЗ-предметність**, оскільки акцент — на внутрішній «**СТАН**» **образів** (зміна рухом). Творчі амбіції підкріплені КОСМОСОМ — **містичні елементи** («*вищість*») Н-д: «Стан душі», «Еластичність» У. Боччоні

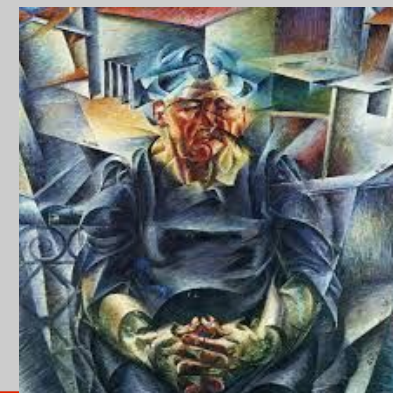
екстраполяція динамізму техніки на емоційно-психологічну сферу (людина=машина).

КОЛІР — яскравий, «штучний», їдкий.

РИТМ — рваний, синкопований («джазовий»).

ФОРМА — відкрита. За Хофманом, «без-форменість» як *бажання звільнитися від форми*.

ПРОСТІР — простір дії, але не визначена наперед величина.

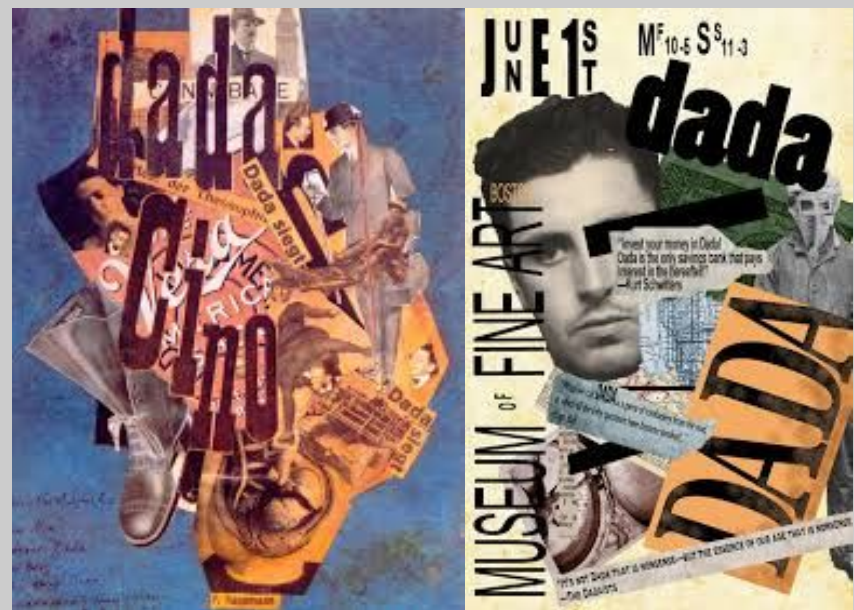
АВАНГАРДИЗМ. Дадаїзм

ДАДАЇЗМ — перша форма прояву альтернативної культури.

«МАНІФЕСТ ДАДА 1918 р.» румуна Тристиана Тцара
Зародився 1916 р. (під час I-ї Свтової війни) у Швейцарії. Паралельні спроби відбувалися в США, де перебував Дюшан. З 1920-х — у Німеччині (Берлін, Кьольн, Ганновер)

ДАДА — «хвост свяченої корови»,
абсурд, дитяча конячка, дитячий лепет
ДАДАЇСТ — придурок, простофіля

ПРОТЕСТ, естетичний нігілізм —
ЕПАТАЖ. СКАНДАЛИ. АКЦІЇ

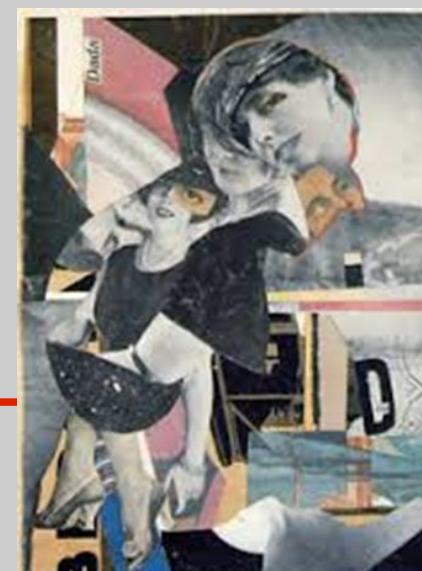
**Дадаїсти не являють собою нічого, нічого, нічого,
й безсумнівно вони не досягнуть нічого, нічого, нічого... ..**

АВАНГАРДИЗМ. Дадаїзм

«Пісня коників» Трістана Тцари дає уяву про суть дадаїзму:

*пісня в серці дадаїста
дуду дуже дадаїста
аж стомила двигуна
даданого дадана
ліфт із королем носився
з автонімом престарим
десницею спокусився
відкусив і пап і рим
ліфт
мав люфт
серцем ліфт знедадаївся
їжте ж шоколад
мийте мізків вроду
дада
дад
попивайте воду*

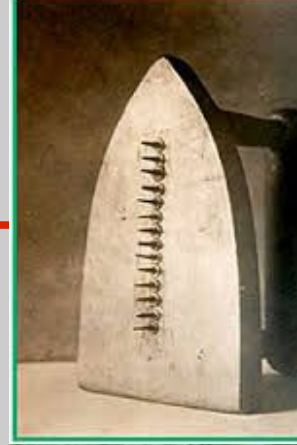
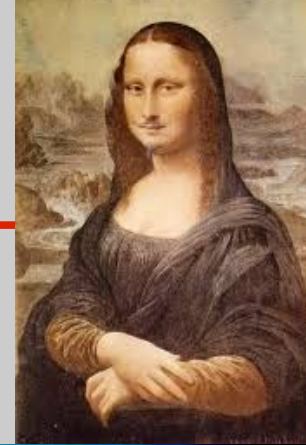

АВАНГАРДИЗМ. Дадаїзм

Для дадаїстів бунт, гра — самоціль.
ІГРОВЕ НАЧАЛО — розмиває жанрові кордони.

ГЛЯДАЧ як співучасник — за задумом художника заповнює відстань між замислом і його реалізацією.
ІНТЕРПРЕТАНТ.

- Дадаїзм був протестом проти
- ідеологій,
  - політичних структур,
  - раціональної логіки,
  - логоцентризму,
  - моральних норм.
  - всіляких принципів.

АВАНГАРДИЗМ. Дадаїзм

У візуальному аспекті дадаїсти орієнтовані на дитячий малюнок, примітив, творчість божевільних.

Принцип «автоматичного письма».

КОЛАЖ.

Нові форми творчої діяльності, спрямовані на руйнування моделі творчого процесу в новоєвропейській культурній парадигмі та основних елементів її структури.

Художній твір – художній об'єкт.

Художній і кінетичний об'єкт.

Художня акція.

Readymades.

АВАНГАРДИЗМ. Дадаїзм

Дадаїзм сприяв розвитку
сюрреалізму і
театру абсурду .

У 1970-их сформувалися перформанс,
хепенінг,
енвайронмент,
«новий реалізм».

АВАНГАРДИЗМ. Сюрреалізм

СЮРРЕАЛІЗМ — ілюзорна точність відтворення ірреального образу, що виникає в підсвідомості.

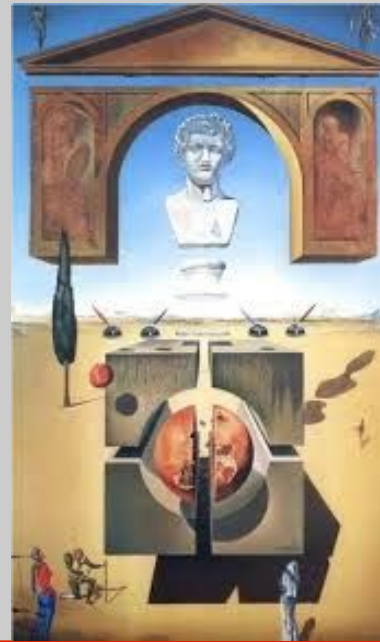
ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ:

соціально-історичні (БУНТ проти меркантильності буржуазного устрою)

філософсько-світоглядні

мистецькі новації (проти футуризму і кубізму ЗА дадаїстами)

особистості (Т. Тцара як «мсьє Дада»)

Сюрреалізм «є засобом повного звільнення від розуму й усього того, що його нагадує...» — стверджували сюрреалісти 1925 року.

АВАНГАРДИЗМ. Сюрреалізм

СПРОБА ЗАМІНИТИ БАЧИМИЙ СВІТ
песимістичним СВІТОМ ПІДСВІДОМОСТІ.

Руйнується розуміння ОБРАЗУ. ПАРАДОКС

«ЧИСТИЙ ПСИХІЧНИЙ АВТОМАТИЗМ»
у живописі — не керуються розумом.

ВІДСУТНІСТЬ СМISЛУ — СМISЛ
МИСТЕЦТВА.

Тобто, руйнується не лише традиційна система
цінностей, художніх вимірів, але й процес роботи
над твором.

ТВОРЧИЙ АКТ.

Сюрреалізм «є засобом повного звільнення від розуму й усього того, що його нагадує...» — стверджували сюрреалісти 1925 року.

АВАНГАРДИЗМ. Абстракціонізм

Сюрреалізм «є засобом повного звільнення від розуму й усього того, що його нагадує...» — стверджували сюрреалісти 1925 року.

АВАНГАРДИЗМ. Абстракціонізм

